

שם המחקר: ביטוייה של אוריינטציה הומניסטית בתפיסת ובהתייחסותם של נותני שירותים המלווים ותומכים באנשים עם מש"ה ובתפיסתם של מקבלי השירותים את עצמם ואת חייהם

שנה: 2020

מס' קטלוגי: 890-83-2018

שמות החוקרים: פרופ' (אמריטה) שונית רייטר, ד"ר רן נוימן וד"ר נירית קרני- ויזר

רשות המחקר: אוניברסיטת חיפה

תקציר המחקר:

מחקר זה נעשה בסיוע קרן שלם.

במחקר הנוכחי נעשה ניסיון לבחון עד כמה נוכחת האוריינטציה ההומניסטית כתפיסת עולם מקצועית בקרב נותני שירותים לבוגרים עם מש"ה. בנוסף נבדקו ההשלכות של תפיסת עולם זו על עבודתם של נותני השירותים ועל חייהם של מקבלי השירותים.

מאז סוף המאה ה-20, התקבלה האוריינטציה ההומניסטית כבסיס להתייחסות לאנשים עם מוגבלות. לאוריינטציה זאת ביטוי במדיניות, בקביעת חוקים לשוויון אזרחי וכן השלכות למערכות היחסים בין האדם לבין סביבותיו. התבוננות המבוססת על אוריינטציה הומניסטית מדגישה את החשיבות של האזנה לקולו של האדם עם המגבלה. תפקידם של נותני שירותים בהתאם מתבסס על כבוד לייחודיותו של האדם ומתמקד במערכת יחסים הדדית והרמונית, המאפשרת למקבל השירותים לתת ביטוי אישי ליכולותיו, קשייו ומאוויו כאחד.

בהתאם, עולה השאלה מהן התמיכות הנחוצות כדי לאפשר לאדם עם מש"ה להתנהל בקהילה, לקבל על עצמו תפקידים חברתיים משמעותיים ולחוות שביעות רצון, מימוש עצמי וחיים משמעותיים (Reiter, 2008; Thompson et al., 2002). אנו עדים בתקופתנו לניסיונות לנסח מחדש את מטרות התמיכה באנשים עם מש"ה תוך הנחה כי הם מסוגלים לקחת חלק פעיל בהחלטות הנעשות לגביהם; מסוגלים, במידה ויוסרו מחסומים בסביבתם, להתמודד עם האתגרים בחייהם (Schalock et al., 2010) ומסוגלים לבטא את עצמם ולהגיע למימוש עצמי (Brown & Brown, 2009; Reiter, 2008).

על אף ההתפתחויות והשינויים שחלו בעמדות כלפי אנשים עם מש"ה, נראה כי בפועל פעמים רבות העשייה מתמקדת בהקניית מיומנויות המקדמות בעיקר עצמאות תפקודית מבלי לקחת בחשבון את העדפותיו של הפרט ואת ציפיותיו. רבים מהמלווים מתקשים לאפשר לבוגרים עם מש"ה להתנסות ולבחור, ובמקום זאת מתמקדים בניהול סיכונים ובבחירת יעדים תפקודיים אותם יש לקדם.

במחקר הנוכחי נבחנה השאלה עד כמה מחלחלת האוריינטציה ההומניסטית אל השדה ומשפיעה על דרכי העבודה של נותני השירותים ועל חייהם של מקבלי השירותים. בהתאם לממצאי המחקר ניתן יהיה לנסות ולהגדיר מחדש את מערך התמיכות שיש לספק לאנשים עם מש"ה ואת תהליכי ההכשרה שיאפשרו לנותני השירותים לסייע להם לחיות חיים מלאים ומשמעותיים ככל האפשר.

המחקר התמקד בשני מרחבים, האחד עוסק בנותן השירותים והשני עוסק בקשר בין נותן למקבל השירותים. בכל הקשור לנותן השירותים נבדקו שתי שאלות מרכזיות. האחת עסקה בשאלה האם קיימת אוריינטציה הומניסטית מובחנת של נותן השירותים כלפי אנשים עם מש"ה. השנייה עסקה בשאלה האם קיים קשר בין האוריינטציה של נותני שירותים כלפי אנשים עם מש"ה, לבין תפיסתם הלכה למעשה את 'המסוגלות' של מקבל השירותים אותו הם מלווים.

בכל הקשור לקשר בין נותני למקבלי השירותים נבחנו ארבע שאלות מרכזיות. האחת עסקה בשאלה האם קיים קשר בין תפיסתו של נותן השירותים את מסוגלותו של מקבל השירות אותו הם מלווים, לבין תפיסתו של מקבל השירותים את מסוגלותו הוא. שלושת השאלות הבאות התמקדו בבחינת הקשר בין האוריינטציה הכוללת של נותני השירותים כלפי אנשים עם מש"ה, לבין הדיווחים עצמיים של כלל מקבלי השירותים לגבי עצמם וחייהם. דיווח זה כלל גם את משתנה המסוגלות העצמית אליו התייחסו כאמור גם נותני השירותים לגבי מקבלי השירותים הספציפיים אותם הם מלווים. בנוסף לכך התבקשו מקבלי השירותים להעריך שני משתנים נוספים-איכות חיים, ואוריינטציית עתיד, כפי שהם תופסים אותה.

לצורך הפעלת המחקר, אותרו 156 נחקרים- 61 נותני שירותים ו-95 מקבלי שירותים (עבור כל נותן שירותים אותרו בין אחד לשלושה מקבלי שירותים הנמצאים בטיפול). המדגם נילקח ממסגרות דיור חוץ ביתיות הנתמכות ומפוקחות ע"י מנהל המוגבלויות (לשעבר האגף לטיפול באדם עם מש"ה) במשרד הרווחה. נותני השירותים מלאו שאלונים בנוגע לתפיסתם הכוללת לגבי אנשים עם מש"ה ושאלונים ספציפיים לגבי המסוגלות של כל אחד ממקבלי השירותים בו הם תומכים. מקבלי השירותים מלאו שאלונים לדיווח עצמי בתחומים- מסוגלות עצמית, איכות חיים ואוריינטציית עתיד.

ממצאי המחקר עולה כי קיימת מובחנות בין נותני שירותים הנוטים לאוריינטציה הומניסטית, לבין נותני שירותים הנוטים לתפיסה אחרת. כמחצית ממדגם נותני השירותים הוגדרו "כהומניסטיים" ותפסו את האדם עם מש"ה כאדם אוטונומי המסוגל: "לעמוד על זכויותיו ולשמור על פרטיותו, לעשות בחירות מושכלות, לחשיבה עצמאית, למודעות עצמית ויכולת סגור עצמי, לקבלת החלטות באופן עצמאי, לביקורת עצמית ולאחריות אישית". עוד נמצא כי בחלק מן המדדים של נחישות עצמית ומסוגלות עצמית נמצאה הערכה מובהקת גבוהה יותר של נותני שירותים עם אוריינטציה הומניסטית את יכולותיהם של מקבלי השירותים שלהם, בהשוואה לנותני שירותים עם אוריינטציה רפואית. ממצא נוסף של המחקר הראה כי ככול שדירוג נותן השירותים את מסוגלותו של מקבל השירותים גבוהה יותר, כך הערכתו העצמית של מקבל השירותים גבוהה יותר. חשיבותו של קשר זה מקבל חיזוק בממצא נוסף שהתקבל במחקר הנוכחי לפיו בכל הקשור לעתידם של מקבלי השירותים, הכתובת העיקרית לדיאלוג היא נותן השירותים.

לעומת ממצאים אלה מצביע המחקר על כך שההצהרות הכוללות של נותני השירותים לגבי תפיסתם אנשים עם מש"ה, אינן מנבאות את התפיסה העצמית של מקבלי שירותים את עצמם ואת חייהם. במילים אחרות, לא נמצא קשר בין האוריינטציה של נותן השירותים לבין תחושת המסוגלות, אוריינטציית העתיד ואיכות החיים של מקבלי השירותים (כקבוצה).

המסקנה המרכזית מממצאי המחקר היא כי אוריינטציה הומניסטית של נותני שירותים כפי שנבחנה במחקר הנוכחי, היא תנאי חשוב, אך לא מספיק בכדי שכל מקבל שירותים יחוה את עצמו ואת חייו באופן חיובי ואופטימי יותר. נראה אם כן כי אוריינטציה הומניסטית מאפשרת אופטימיות רבה יותר ומאפשרת לתומך להוות מנוף בטיפוח האוטונומיה של מקבל השירותים .

מילות מפתח- אוריינטציה הומניסטית, נותני שירותים, מקבלי שירותים , אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית, מסוגלות עצמית, תמיכות.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)